

**YUQORI SINIF O'QUVCHILARIDA IJTIMOIIY KO'NIKMANI
RIVOJLANTIRISH**

Ibrohimjon Saydullayev Sharipjanovich

NamDU "Pedagogika nazariyasi va tarixi" mutaxassisligi

2-kurs magistranti 941738003

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy sohalarida ro'y berayotgan o'zgarishlar o'qituvchiga yangi talablarni keltirib chiqardi. Bu keng ko'lamli umumiy madaniy, professional va maxsus vakolatlarga ega, yangi kasbiy talablar va mehnat sharoitlariga munosib javob bera oladigan mutaxassis bo'lishi kerak. Shiddat bilan o'zgarib borayotgan jamiyatda yashash va ishlashga tayyor bo'lgan professional o'qituvchini tayyorlash - bu kasbiy pedagogik ta'lim tizimi oldida turgan strategik vazifadir. Shuning uchun bugungi kunda ta'limning kompetensiya paradigmasiga o'tish dolzarblashmoqda.

Kalit so'zlar: Bilim, malaka, ko'nikma, qobiliyat, ijtimoiy ko'nikmalar, kompetensiya.

Bo'lajak mutaxassisning bilim, ko'nikma va malakalarini aniq amaliy vaziyatda amalga oshirish qobiliyatiga ega bo'lishi kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta'limning ustuvor maqsadidir. Shuning uchun ham bolajak o'qituvchining mutaxassis sifatida shakllanishida pedagogik amaliyot muhim sanaladi. Ushbu davrda talabaning tajriba to'plashi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashi, kasbiy vaziyatlarga moslashuvi ortib boradi. Kasbiy kompetensiyani shakllantirish bosqichma-bosqich va doimiy tarzda amalga oshiriladigan jarayondir.[1]Bo'lajak o'qituvchilar amaliyot davrida turli vazifalarni bajarar ekan, Davlat Ta'lim Standartida belgilangan ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishga alohida ahamiyat berishlari kerak. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi jamiyatda bo'layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o'zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi

Ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish tushunchasi vaqt o'tishi bilan rivojlanib bordi. O'zining boshida, bu og'ir ruhiy kasalliklarga chalingan kishilarga aralashuvlar bilan bog'liq edi va ushbu usul hali ham bunday holatlarda qo'llanilgan bo'lsa-da, ijtimoiy ta'lim nazariyalari paydo bo'lgandan so'ng, bu odamlar o'zlarining ko'nikmalaridagi ko'nikmalarini oshirish vositasiga aylandi. Boshqa har qanday ko'nikma singari, ushbu aloqa qobiliyatlari ham o'rganilishi, mashq qilinishi va shuning uchun juda yaxshilanishi mumkin; ulardan foyda olish uchun odam har qanday tartibsizliklarga duchor bo'lishiga hojat qoldirmasdan. Ijtimoiy ko'nikmalarning yagona va o'ziga xos

tavsifi mavjud emas, ammo bu tushunchani shaxslararo kontekstda sodir bo'ladigan, tabiiy ravishda o'rganilgan va o'rganishga qodir bo'lgan xatti-harakatlar va harakatlar majmui sifatida tushuntirish mumkin; bu ijtimoiy me'yorlarni hisobga olgan holda va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash yoki o'z-o'zini mustahkamlashga erishish uchun. Ijtimoiy ko'nikmalarning ahamiyati ularning shaxsning yaxshiroq psixologik moslashuvi bilan o'zaro munosabati bilan beriladi.[2] Shunday qilib, izolyatsiya, mehr-muhabbat etishmasligi va mumkin bo'lgan affektiv buzilishlardan saqlanish. Shaxsning kundalik hayotida ijtimoiy ko'nikmalarning foydaliligi quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

Ular ba'zi ijtimoiy holatlar oldida stress va tashvish darajasini pasaytiradi

Ular boshqa odamlar bilan o'zaro aloqada kontekst sifatida harakat qilishadi

Inson uchun qadrli odamlar tomonidan mustahkamlashni oshiring

Ular shaxslararo munosabatlarni himoya qiladi va rivojlantiradi

O'z-o'zini hurmat qilishni oshirishga yordam beradi

Ushbu treningning asosi yoki o'ziga xos xususiyati ob'ektiv xatti-harakatni tegishli tarzda bajaradigan, keyinchalik takrorlash, mumkin bo'lgan xatolarni tuzatish va bosqichma-bosqich takomillashtirishni amalga oshiruvchi uchinchi shaxsning kuzatuvidan iborat. Buning uchun o'rganishga harakat qilayotgan odam professionaldan ijobiy va salbiy ta'sirlarni oladi.

Dinamik istalgan xulq-atvorni yoki xatti-harakatni eng ko'p vaziyatlarda, imkon qadar eng xilma-xil va realistik tarzda takrorlash va mashq qilishdan iborat.[3]

Ijtimoiy ko'nikmalarni o'qitishning asosiy xususiyatlari:

Odanga xos bo'lgan xatti-harakatlar katalogini ko'paytirish va rivojlantirish

Treningga jalb qilingan odamlarning faol ishtiroki va hamkorligi

Strategiyalar terapiya sifatida emas, balki odam uchun o'rganish deb tushuniladi.

Ular guruhda bajarilishi mumkin bo'lgan mashqlar, bu ularning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Turli xil mashg'ulotlar uchun umumiy bo'lgan afzalliklar ro'yxati, bu ularni mos yozuvlar aralashuviga aylantirdi:

Interventsiya davomiyligining qisqarishi.

Texnikalarning soddaligi

Shaxsga va ularning ehtiyojlariga moslashish uchun plastika va moslashuvchanlik

Darhol ijobiy ta'sir

Tuzilgan, tizimlashtirilgan va aniq tashkilot

Boshqa ko'nikmalarni egallashga o'xshash harakatlar tizimi va o'rganish

Psixologiyadan shaxsning boshqalar bilan munosabatlari nuqtai nazaridan malakalarini oshirishga qaratilgan bir qator metodikalar ishlab chiqilgan. Quyida tushuntirilgan ushbu texnikalar ma'lum bir tartibni bajaradigan ketma-ket qadamlar sifatida talqin qilinmasligi kerak, aksincha ularni uzaytirish, kengaytirish yoki takrorlashimizga imkon beradigan mustaqil elementlar sifatida talqin qilinishi kerak.

Ushbu elementlar olti xil texnikada ko'rsatilgan. Ular quyidagichadir.

1. Modellashirish.

Ushbu birinchi texnikada, o'rganish ko'nikmalariga ega bo'lgan kishi bir qator xatti-harakatlarni munosib bajaradi, shogird yoki shogirdlarga taqlid qilish uchun. Modellar xatti-harakatlarni jonli ravishda yoki yozuvlar orqali amalga oshirishi mumkin. Texnikaning samarali bo'lishi uchun modelning asosiy talabi uning kuzatuvchiga imkon qadar yaqin bo'lishidir. Ham yoshi, jinsi, ma'lumot guruhi va boshqalar bo'yicha.

Yodda tutish kerak bo'lgan muhim jihat shundan iboratki, model o'zini tutish qobiliyatini haddan tashqari ustalik bilan yoki mutaxassislik bilan bajarmaydi, chunki u kuzatuvchini ruhini pasaytirishi mumkin. O'ziga ergashish uchun o'rnak bo'ladigan kishi o'zini o'rganuvchiga do'stona va yaqin tarzda namoyon qilishi kerak. Kuzatuvchining kayfiyati ijobiy kuchaytirish bilan qoplanadi. Shunga o'xshab, fosh etilgan vaziyat maksimal darajada aniqlik va aniqlik bilan takrorlanganda va har doim uni eng kamida katta darajagacha tugatadigan tarzda takrorlanganda, texnikaning samaradorligi oshadi. Tomoshabin uchun ularning majburiyati modelga taqlid qilish, qiziqishlarini shu xatti-harakatiga qaratib, uni tahlil qilish va keyin aytilgan xatti-harakatlarni bajarish va mashq qilish ekanligini tushunishi kerak.

2. Xulq-atvorni sinash.

Xulq-atvor mashqlari - bu shaxs ilgari model tomonidan ko'rsatilgan harakatlarni amalga oshirishi kerak bo'lgan moment. Ushbu testlar quyidagilar bo'lishi mumkin:

Qirolik: xatti-harakatlar haqiqiy yoki taqlid qilingan sharoitlarda amalga oshiriladi.

Yashirin: xatti-harakatlar mashg'ulot joyida tasavvur orqali amalga oshiriladi. [€4]

Ishni davom ettirishning ushbu ikki usuli eksklyuziv emas, avval u testni yashirincha o'tkazishi va etarli mashq qilib bo'lgach, haqiqiy sinovga o'tishi mumkin. Ishtirokchilarning aralashuvi to'g'risida, vaziyatni boshqarish uchun monitor suhbatdosh vazifasini o'tashi mumkin. Agar guruh aralashuvi amalga oshirilsa, qolgan ishtirokchilar yordamchi vazifalarni yoki vakolatxonalarini taqdim etishlari mumkin.

3. Teskari aloqa.

Xulq-atvor mashqlaridan so'ng, qayta aloqa qilish davri bo'lishi kerak. Ushbu mulohaza odamga maqsadli xatti-harakatlarni qanday amalga oshirganligi to'g'risida ma'lumot berishga asoslangan bo'lib, iloji boricha aniq va aniq. Shaxsning qilgan ishini kuchaytirish, qanday narsalarni yaxshilashi kerakligi haqida qanday gaplashish kerakligi ham ajralmas talabdir; qanday qilib yaxshilashingiz mumkinligi haqida ko'rsatma. Axborotni yanada kengroq birlashtirish uchun ushbu mulohazalar shaxsning harakatlariga zudlik bilan yoki hatto bir vaqtning o'zida bo'lishi juda muhimdir.

4. Kuchaytirish.

Bunday hollarda, ijobiy mustahkamlash o'quvchi faoliyatining ijobiy tomonlarini maqtash va maqtashdan iborat Bu kelajakda takrorlanadigan xatti-harakatlarning eng yaxshi usuli. Yodda tutish kerak bo'lgan muhim nuqta shundaki, bunday kuchaytirish inson uchun kerakli va kerakli bo'lishi kerak.[5]

Ikki turdagi mustahkamlashni amalga oshirish mumkin:

Materiallarni mustahkamlash, bu mustahkamlash moddiy mukofotlarga ishora qiladi

Ijtimoiy mustahkamlash maqtash va tasdiqlash shaklida.

Kuchaytirgichlar doimiy ravishda qo'llanilgandan so'ng, ular xatti-harakatlarni vaqti-vaqti bilan mustahkamlashga o'tadilar. Ushbu turdagi mustahkamlashning maqsadi xatti-harakatni mustahkamlash va uni uzoq muddatda saqlab qolishdir.

5. Umumlashtirish.

Ushbu treninglarning asosiy maqsadi odam o'zini xatti-harakatlarini faqat sinov maydonida bajarishi uchun emas, lekin u hayotiy vaziyatlarda amalga oshirishga qodir. Shuni inobatga olgan holda, xatti-harakatlarning bajarilishi, ushbu xatti-harakatlar inson uchun foydali bo'lgan barcha sharoitlarda yoki holatlarda ekstrapolyatsiya qilinishi kerak.

Xulosa qilib aytganda o'qituvchi muammoning yechimiga, o'quv materialini o'rgatishga ijodiy yondashishi shart. Ularga mashg'ulotlar mazmuni, o'ziga xosligi, elastikligi, innovatsion mohiyatga egaligi, shaxsga yo'naltirilganligi, ijodiy potentsiali, shaxsning kreativ rivojlanishi uchun istiqbolni belgilashi kabilarni singdirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Musurmonova O. Yuqori sinf o'quvchilari ma'naviy madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari: Pedagogika fanlari doktori. ...diss. – Toshkent-1993. – 364 b. [1]
2. Musurmanova O. Riskulova K. Sog'lom avlod – millat kelajagi. Monografiya. Toshkent.: Fan va texnologiya, 2013. – 188 b.[2]
3. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. Umumta'lim maktablari uchun. –ToshkentO'qituvchi, 1996. – 192 b. [3]
4. Pardaeva M.D. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishning metodik tizimini boshqarish (informatika va axborot texnologiyalari fani misolida): pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). ...dis. Avtoref. – Toshkent, 2020. – 49 b. [4]
5. Pedagogik texnologiya: muammo va istiqbollor (zamonaviy pedagogik texnologiyaning ilmiy-nazariy asoslari). –Toshkent: OO'MKHTRM, 2014. – 300 b. [5]